

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No9(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 376 sahifa,
2-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'smirlarda hissiy bezovtalikning psixologik determinantlari sifatida o'z-o'zini baholash va o'ziga munosabat xususiyatlari.....	10
Ibraymova Altinay Esemuratovna	
Bo'lajak pedagoglar shaxsiyatida ksenofobiya xavfi: kasbiy deformatsiya omillari va uning pedagogik faoliyatga ta'siri	16
Abdiraximova Dildora Begimkulovna	
Biologiya ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish: didaktik imkoniyatlar, muammolar va metodik yechimlar.....	20
Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Talabalarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash o'rtasidagi psixologik bog'liqlik.....	28
Adizova Muxabbat Muxitdinovna	
Oliy ta'lim rahbar-kadrlarida stressogen vaziyatlarni boshqarishning pedagogik-psixologik o'ziga xos jihatlari	32
Sultonov Mansur G'aniyevich	
Boshlang'ich ta'limda individual yondashuv orqali o'quvchilarning ta'lim natijalarini yaxshilash	37
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning raqamli resurs bazasini yaratish kompetensiyasi: tuzilma va mezonlar.....	41
Qo'qonboyeva Durdona Faxriddin qizi	
Biologiyani o'qitishda zamonaviy ta'lim metodlari.....	44
Joldasbayeva Gulchexra Maksetbayevna	
Organik fotoelementlarning moslashuvchanligini oshirish.....	49
Jalolova Pokiza Muzaffarovna	
Dzyudo sport turida texnik tayyorgarlikni takomillashtirishda maxsus mashqlardan foydalanish samaradorligi.....	54
Ko'palov Sanjar Ulug'bekovich	
Interactive Methods for Developing Sociolinguistic Competence in Higher Education	59
Baxramova Diyora Sanjar qizi	
Texnika yo'nalishi talabalarini ishlab chiqarish muhitiga tayyorlashda CDIO va sanoat korxonalari hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	66
Gaffarov Xasan Ravshanovich	
Onkologik bemorlarga tashxisni bildirish madaniyati va uning psixologik oqibatlar (O'zbekiston misolida)...	70
Jonpo'lotova Manzura Jahonovna	
Malaka oshirish jarayonida rahbar-kadrlarning SOFT-kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi.....	75
Axrrova Umida Xamidullayevna	
Refleksiv ta'lim muhitida o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik parametrlari tizimi	81
Sadikova Shaxnoza Ulug'bek qizi	
Loyihaviy faoliyat asosida talabalarda mustaqil ta'lim kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari	87
Jabborov Toxirjon Maqsudali o'g'li	
Biologiya fanini o'qitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yo'nalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	91
Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda bolalar adabiyotining didaktik imkoniyatlari	96
Homiyatova Mavluda Amon qizi	
Boshlang'ich sinflarda raqamli ta'lim muhitini yaratish va interaktiv metodlardan foydalanish.....	101
Karimova Nargiza Raximovna	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalar asosida bolalarning soft skillsini rivojlantirish: interaktiv va sun'iy intellektga asoslangan yondashuvlar	109
Mamatqulova Nozimaxon Shavkat qizi	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida innovatsion pedagogik faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot.....	116
Nozimabonu Tojiboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborotni tekshirish va dalillarga asoslangan xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	124
Abduraxmonova Gulandam Anvarjonovna	
Funksional yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini takomillashtirishning ustuvor jihatlari.....	130
Safarov Dilmurod Zoirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv faoliyati samaradorligini oshirishda o'qish savodxonligining ahamiyati	135
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	
Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish asosida matematika fanini o'qitishda o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish metodikasi.....	140
Sultonova Shahnoza Yusuf qizi	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish metodikasini yosh omili asosida takomillashtirish.....	147
Akhmadaliyeva Nargizakhon Abdumalik qizi	
Tengdoshlar bilan munosabat sifatiga oilaviy muhitning bilvosita ta'siri	153
Baratullayeva Dilnoza Xabibullo qizi	
Bolalar kiyimlari va ular bilan bog'liq urf-odatlar (Buxoro vohasi misolida).....	156
G'iyosova Zarina Yusuf qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy-metodik kompetentligi rivojlanganlik darajalarini kvalimetrik shkala asosida baholash	160
Niyozova Shahlo Abdusaitovna	
Bionika asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda ixtirochilik qobiliyatlarini rivojlantirishning samarali metodlari	167
Jumaboyeva Maxliyo Rashidbek qizi	
Talabalarning bilish faolligini oshirishning pedagogik mexanizmlari.....	172
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
Kredit-modul ta'lim tizimida talabalar mustaqil ta'limini neyropedagogik yondashuv asosida tashkil etishning pedagogik-didaktik tamoyillari.....	178
Farrux O'. Ibragimov	
Kichik maktab yoshdagi bolalarning o'quv faoliyatiga moslashishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	185
G'ofurova Madina Ikromjon qizi	
Rashk muammosining ijtimoiy-psixologik mazmun-mohiyati.....	189
Ummatova Sitora Shavkatulloyevna	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy aspektlari	196
Salayeva Sitora Serali qizi	
Nabi Jaloliddin ijodida tarixiy tafakkur va zamonaviylik uyg'unligi	201
Matchanova Mastura Baxrom qizi	
Geometriyani o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish	205
Sultonova Dilrabo Yusuf qizi	
ESP ta'limida syllabus design va uning arxitektura-qurilish yo'nalishlaridagi ahamiyati.....	210
Xayitova Dilnoza Bahtiyorovna	
Цифровизация и глобализация как факторы трансформации французского языка в XXI веке	214
Давронова Зульфия Бобоевна	
Key Highlights of a Dialect for Extraordinary Purposes.....	219
Berdiyeva Mekhriniso Kholmamatovna	
Transformatsion liderning maktabgacha ta'lim tizimidagi strategik va pedagogik ahamiyati.....	223
Mustafoev Maqsudbek Olim o'g'li	

Milliy komponentlarga asoslangan tasviriy san'at ta'limining asosiy metodik tamoyillari.....	227
Baltayeva Xalima Toraboyevna	
Arxitektura ta'limida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning kompetensiyaviy modeli	231
Abduvosiqova Dilafruz Djalaliddinova	
Bo'lajak tarix o'qituvchisi pedagogik-psixologik tayyorgarligining nazariy-konseptual modeli	236
Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna	
The Impact of the Flipped Classroom Model in Uzbek Secondary Schools: Participation and Engagement	240
Khamidova Shabnam Gulakhmadovna	
Sharq va G'arb pedagogik an'analarida sun'iy intellekt vositasida tarbiya jarayonini transformatsiyalash: qiyosiy tahlil va metodologik yondashuvlar.....	244
Jamolova (G'anijonova) Mushtariybegim Bobirjon qizi	
Sport tayyorgarligi tizimida trenerlar faoliyatining mazmuni, tuzilishi va zamonaviy talablari	249
Ismailova Dildora Qudratullayevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni son sanoqqa o'rgatishda didaktik vizual vositalarning turlari va ularning pedagogik ahamiyati.....	255
Kushakova Gulnora Egamqulovna, Valiyeva Sabina Shavkat qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarning kognitiv-integrativ mobilligi, mohiyati va tarkibiy komponentlari.....	262
Mirzayeva Kamola Ikrom qizi	
Kursantlarda kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirishda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning psixologik-pedagogik ahamiyati.....	267
Shermatova Nazokat Safarovna	
PISA topshiriqlari asosida 5-sinf o'quvchilarining ilmiy tadqiqotlarni loyihalash kompetentsiyasini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	271
Zulayxo Mamajanova	
Лингводидактические основы развития письменной речи студентов на материале жанра травелога	275
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи, Хазраткулова Мохира Азизбековна	
Migrant oilalarning bola psixikasiga ta'siri	280
Baxtiyor Odilovich Saidov	
Трансформация рекламного дискурса в социальных сетях.....	284
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishda web-platformalardan foydalanish modeli.....	289
Akramova Mohinabonu Mirg'olib qizi	
Teaching Translation Equivalence Through Comparative Analysis of Simultaneous and Written Translation: An Experimental Study in Uzbek-English Translation Education.....	294
Iskandarova Risolat Ravshanbekovna	
Oliy ta'limda falsafa fanini o'qitishning ahamiyati va dolzarbligi	299
Ismadiyrov Komil Maxamadiyrovich	
Anorganik kimyoda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan pedagogik tajriba-sinov ishlarining matematik-statistik tahlil natijalari.....	304
Boboyarova Nilufar Saydullayevna	
Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutq nuqsonlarini qo'g'irchoq teatri asosida bartaraf etish texnologiyalarini takomillashtirish	310
Xasanbayeva Gulbahor Nasrullayevna, Arslanova Madina Mansurovna	
Musiqqa o'qituvchilarida cholg'u ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (fortepiano asarlari misolida)	313
Rahimberganova Zuhra Shuxrat qizi	
Yosh xodimlarni kasbga moslashtirishda zamonaviy pedagogik metodlarning o'rni va ahamiyati	317
Adilov Baxadir Tanatarovich	

Bo'lajak o'qituvchilarni millatlararo muloqot madaniyatini rivojlantirishga tayyorlashning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari	321
Atamuratov Dilshod	
Концептуальные основы развития навыков академического вокального исполнительства у студентов образовательных программ по направлению "Музыкальное образование"	325
Ахмедова Чарос Ильхомовна	
Muammoli ta'lim orqali o'quvchilarning kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	332
Bekchanova Sabohat Matrasulovna	
Ixtisoslashtirilgan va ijod maktablari direktorlari kreativ salohiyatining tarkibiy tuzilmasi va baholash mezonlari	338
G'aniyeva Zarina Itolmas qizi	
Maktabgacha ta'limda inklyuziv muhitni shakllantirish: mavjud muammolar va innovatsion pedagogik yechimlar	342
Gulyamova Aziza Otabek qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish metodikasi	346
Komiljonova Mohinur Allabergan qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida talabalarning global kommunikativ motivatsiyasini shakllantirish: pedagogik yondashuvlar	350
Qoravoyeva Shoir Zafarjon qizi	
Tafakkur muammosining pedagogik va psixologik asoslari	353
Shixova Inobat Omonovna	
Integral yondashuv asosida bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy tayyorlashda xorij tajribasi	358
Usmanova Shaxnoza Baxodirovna	
Arab tilidagi akademik matnlarni o'qib tushinishda sun'iy intellektdan foydalanishning metodik imkoniyatlari	363
Xalilova Hilola Sharopovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida deontologik kompetentlikning mazmuni, tarkibiy komponentlari va funksiyalari	368
Yaqubova Donoxon Xo'janazar qizi	
Kognitiv yondashuv asosida sonning butun va kasr qismi qatnashgan tenglamalarni o'qitish metodikasi ...	372
Boboqulova Munisa Shavkat qizi	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KASBIY MADANIYATSHUNOSLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Komiljonova Mohinur Allabergan qizi

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: mohikomilova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3448-4712>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishning amaliy metodikasi ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilingan. Kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiluvchi oltita metod - madaniy-tarixiy tahlil, loyihaviy, keys-stadi, ekskursiya-amaliyot, rolli o'yin-simulyatsiya va reflektiv-yozma metodlar - yoritilgan. Har bir metodning mazmuni, qo'llash bosqichi va shakllanadigan ko'nikmalar ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasi, bo'lajak o'qituvchi, shakllantirish metodikasi, loyihaviy metod, keys-stadi, milliy qadriyatlar, madaniy meros, kasbiy tayyorgarlik, musiqa pedagogikasi, oliy ta'lim.

Abstract: This article provides a scientific and pedagogical analysis of the practical methodology for forming professional culturological competence in prospective teachers. Six methods contributing to the formation of the competence - historical-cultural analysis, the project method, case study, excursion-practical method, role-play and simulation, and the reflective-written method - are examined. The content of each method, the stage of its application, and the skills it develops are substantiated from a scientific and practical perspective.

Key words: professional culturological competence, prospective teacher, methodology of formation, project method, case study, national values, cultural heritage, professional training, pedagogy, higher education.

Аннотация: В данной статье с научно-педагогической точки зрения проанализирована практическая методика формирования профессиональной культурологической компетенции у будущих учителей. Освещены шесть методов, способствующих формированию компетенции, - историко-культурный анализ, проектный метод, кейс-стади, экскурсионно-практический метод, ролевые игры и симуляции, а также рефлексивно-письменный метод. С научно-практической точки зрения обоснованы содержание каждого метода, этап его применения и формируемые навыки.

Ключевые слова: профессиональная культурологическая компетенция, будущий учитель, методика формирования, проектный метод, кейс-стади, национальные ценности, культурное наследие, профессиональная подготовка, педагогика, высшее образование.

KIRISH

Bugungi globallashuv va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar sharoitida ta'lim tizimi oldida nafaqat chuqur bilimga ega, balki jamiyatning ma'naviy, madaniy va ijtimoiy taraqqiyot jarayonlarini anglay oladigan, turli madaniy muhitlarda samarali faoliyat yuritishga qodir bo'lgan pedagog shaxsini tayyorlash vazifasi turibdi. Zamonaviy o'qituvchining kasbiy faoliyati faqat muayyan fan bo'yicha bilim va metodik ko'nikmalar bilan cheklanmay, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash, madaniy xilma-xillikka hurmat bilan munosabatda bo'lish, o'quvchilarning madaniy ehtiyojlarini hisobga olish hamda ta'lim jarayonini madaniy mazmun bilan boyitishni ham taqozo etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish pedagogik ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchining turli madaniyatlar, milliy qadriyatlar, an'analar, ma'naviy meros va zamonaviy madaniy jarayonlar haqidagi bilimlarini kasbiy faoliyat bilan uyg'unlashtira olish qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur kompetensiya o'qituvchining madaniy hodisalarni anglash, ularni

pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilish, o'quvchilarning individual va madaniy xususiyatlarini hisobga olish, madaniyatlararo muloqotni tashkil etish hamda ta'lim-tarbiya jarayonida madaniy qadriyatlardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuning uchun ham uning shakllanishi bo'lajak pedagogning umumiy kasbiy tayyorgarligining tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Ta'lim jarayonining tobora ko'p madaniyatli va axborotlashgan muhitga aylanishi o'qituvchidan madaniy jarayonlarni to'g'ri idrok etish, turli qarash va qadriyatlarga nisbatan bag'rikeng munosabat bildirish, o'quvchilar o'rtasidagi madaniy farqlarni pedagogik imkoniyatga aylantirishni talab etmoqda. Bunday sharoitda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasi o'qituvchining nafaqat madaniy bilimlarini, balki uning qadriyatli munosabati, kommunikativ madaniyati, kasbiy xulq-atvori, pedagogik refleksiyasi va madaniy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini ham qamrab oluvchi integrativ sifat sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur kompetensiyani shakllantirish jarayoni, avvalo, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga madaniyatshunoslik mazmunini izchil singdirishni talab qiladi. Bunda nazariy bilimlarni amaliy pedagogik vaziyatlar bilan bog'lash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro uyg'unligini anglatish, madaniyatlararo muloqotga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha va ijodiy faoliyatni tashkil etish kabi metodik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchining o'z madaniy identifikatsiyasini anglash bilan bir qatorda boshqa madaniy qadriyatlarga hurmat asosida munosabat bildira olishi uning kasbiy kompetentligini yanada boyitadi.

Pedagogik ta'lim amaliyotida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga oid metodik tizimlarda madaniyatshunoslik komponentining yetarlicha tizimli yoritilmaganligi ushbu yo'nalishda ilmiy-metodik izlanishlarni kuchaytirishni taqozo etmoqda. Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasining mazmunini aniqlash, uning tarkibiy komponentlarini belgilash, shakllanish bosqichlari va samarali pedagogik shart-sharoitlarini ishlab chiqish hamda ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan metod va vositalar tizimini takomillashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini nazariy jihatdan asoslash bilan bir qatorda, uni amaliy tarzda shakllantirishning aniq metodikasini ishlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi^[1]. Faqat aniq, izchil metodlar tizimi orqaligina nazariy g'oyalarni real pedagogik amaliyotga aylantirish mumkin bo'ladi.

Ta'lim metodlari nazariyasining umumpedagogik asoslari I.Ya. Lerner^[1]ning tadqiqotlarida chuqur ishlab chiqilgan bo'lib, unda turli metodlarning didaktik funksiyalari asoslangan.

Madaniyatshunoslik yondashuvi E.V. Bondarevskaya^[2]ning ishlarida, loyihaviy ta'lim metodologiyasi esa J. Dyui va V. Kilpatrik^[3]ning klassik tadqiqotlarida yoritilgan.

Mahalliy pedagogika fanida N. Saidahmedov^[4], F. Yo'ldoshev^[5] kabi olimlarning ishlarida zamonaviy pedagogik metodlarning umumiy tavsifi berilgan. Shunga qaramay, aynan kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi metodlarni tizimli tahlil qiluvchi maxsus tadqiqotlar mahalliy fanda hali yetarli darajada mavjud emas, bu esa mazkur tadqiqotning ilmiy-amaliy ahamiyatini belgilaydi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'pincha madaniyatshunoslik bilimni berish faqat ma'ruza shaklida cheklanib qoladi, bu esa talabada faqat sayoz, yodlangan bilimni shakllantiradi^[2]. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyani chuqur va amaliy jihatdan shakllantiruvchi turli metodlarni tizimli tahlil qilish mazkur maqolaning dolzarbligini belgilaydi^[3].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

- 1. Madaniy-tarixiy tahlil metodi** kompetensiyani shakllantirishning nazariy-bilim asosini tashkil etadi^[1] - bu metod orqali talaba madaniy hodisa yoki asarni uning tarixiy-ijtimoiy kontekstida tahlil qilishni o'rganadi.
- 2. Loyihaviy metod** esa talabaga madaniy meros yoki qadriyatlarga oid mustaqil tadqiqot loyihasini bajarish imkonini beradi^[2], bu esa uning mustaqil izlanish va taqdimot ko'nikmalarini rivojlantiradi.
- 3. Keys-stadi metodi** real madaniy-pedagogik vaziyatlarni (masalan, ko'p millatli sinfda madaniy qadriyatlarni o'rgatish muammosini) tahlil qilish orqali talabaning amaliy-tahliliy ko'nikmalarini shakllantiradi^[3].
- 4. Ekskursiya-amaliyot metodi** esa muzey va tarixiy-me'moriy yodgorliklarga tashrif orqali bevosita, hissiy-shaxsiy madaniy tajriba orttirish imkonini beradi^[4].
- 5. Rolli o'yin va simulyatsiya metodi** turli madaniy vaziyatlarni (masalan, milliy bayram tashkil etishni) o'yin shaklida modellashtirish orqali amaliy-tashkilotchilik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

6. Nihoyat, **reflektiv-yozma metod** talabning o'z madaniy bilim va tajribasini yozma, tahliliy shaklda ifodalashini (esse, kundalik yuritish orqali) talab qiladi^[5], bu esa uning o'z madaniy rivojlanishini tanqidiy anglash qobiliyatini shakllantiradi.

Ushbu oltita metod izchil, bosqichma-bosqich - nazariydan amaliyga, undan reflektiv-baholashga qadar - qo'llanilganda eng yuqori samarani beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi oltita metodni tahlil qilish jarayonida ularning mazmuni, qo'llash bosqichi va shakllanadigan ko'nikmalari tizimlashtirildi. Tahlil natijalari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan holda keltirilgan:

1-jadval: **Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi oltita metodni tahlil**

№	Metod	Mazmuni	Qo'llash bosqichi	Shakllanadigan ko'nikma
1	Madaniy-tarixiy tahlil metodi	Madaniy hodisa yoki asarni uning tarixiy-ijtimoiy kontekstida tahlil qilish	Nazariy bilim berish bosqichi	Madaniy hodisalarni tarixiy nuqtai nazardan tushunish qobiliyati
2	Loyihaviy metod	Talabalarning madaniy meros yoki qadriyatlarga oid mustaqil tadqiqot loyihasini bajarishi	Amaliy-mustaqil ish bosqichi	Mustaqil tadqiqot va taqdimot ko'nikmalari
3	Keys-stadi metodi	Real madaniy-pedagogik vaziyatlarni (masalan, ko'p millatli sinfda madaniy qadriyatlarni o'rgatish) tahlil qilish	Amaliy-tahliliy mashg'ulot bosqichi	Madaniy vaziyatlarni tahlil qilish va yechim topish qobiliyati
4	Ekskursiya-amaliyot metodi	Muzey, tarixiy-me'moriy yodgorliklarga tashrif buyurish orqali bevosita madaniy tajriba oltirish	Amaliy-hissiy tajriba bosqichi	Madaniy merosga nisbatan hissiy-shaxsiy munosabat
5	Reflektiv-yozma metod	O'z madaniy bilim va tajribasini yozma, tahliliy shaklda ifodalash (esse, kundalik)	Yakuniy-baholash bosqichi	O'z madaniy rivojlanishini tanqidiy anglash qobiliyati

1-jadvalda keltirilgan tahlildan ko'rinib turibdiki, metodlar bosqichma-bosqich, nazariydan amaliyga va undan reflektiv-baholashga qarab izchil joylashgan. Shuningdek, tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu metodlarni kompleks, o'zaro to'ldiruvchi tarzda qo'llash kompetensiyaning barcha jihatlarini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish jarayonini samarali tashkil etish, avvalo, mazkur kompetensiyaning mazmun-mohiyatini aniq belgilash va uni bo'lajak pedagogning umumiy kasbiy tayyorgarligi bilan uzviy bog'lashni talab etadi. Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasi o'qituvchining madaniyat haqidagi nazariy bilimlari, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga munosabati, turli madaniy muhit vakillari bilan muloqot qila olishi hamda madaniy mazmunni pedagogik faoliyatga tatbiq eta olish qobiliyatlarining yaxlit tizimi sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan mazkur kompetensiyani alohida bilimlar majmui sifatida emas, balki pedagogning kasbiy faoliyatida namoyon bo'ladigan integrativ sifat sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir.

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasining shakllanishida, birinchi navbatda, motivatsion-qadriyatli komponent muhim o'rin tutadi. Ushbu komponent bo'lajak o'qituvchining milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ijobiy munosabati, turli madaniyatlarni anglashga bo'lgan qiziqishi, madaniy xilma-xillikni hurmat qilishi hamda o'z kasbiy faoliyatini ma'naviy-madaniy mazmun bilan boyitishga intilishida namoyon bo'ladi. Agar talaba madaniyatni faqat nazariy tushuncha sifatida emas, balki pedagogik faoliyatning muhim omili sifatida qabul qilsa, uning madaniyatshunoslik bilimlarini amaliyotga tatbiq etish imkoniyati ham ortadi.

Mazkur kompetensiyaning kognitiv komponenti bo'lajak o'qituvchining madaniyat, uning tarkibiy qismlari, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar, madaniyatlararo munosabatlar hamda pedagogik faoliyatning madaniy asoslari haqidagi bilimlarini qamrab oladi. Bunda madaniyatshunoslik bilimlarini pedagogika, psixologiya, tarix, falsafa, san'at va boshqa fanlar bilan integratsiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki zamonaviy pedagog madaniy hodisalarni bir tomonlama emas, balki turli fanlar nuqtayi nazaridan tahlil qila olishi zarur.

Kommunikativ komponent esa bo'lajak o'qituvchining turli madaniy qarash va tajribaga ega bo'lgan shaxslar bilan samarali muloqot o'rnatish qobiliyatini ifodalaydi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy, madaniy va individual xususiyatlari turlicha bo'lishi tabiiy. Shu sababli pedagog muloqot jarayonida hurmat, bag'rikenglik,

pedagogik takt va madaniy sezgirlik tamoyillariga amal qilishi lozim. Madaniyatlararo muloqotga yo'naltirilgan vaziyatli topshiriqlar, rolli o'yinlar, munozaralar va dialogik metodlardan foydalanish mazkur komponentni rivojlantirishning samarali vositalaridan hisoblanadi.

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasining faoliyatli-xulqiy komponenti madaniyatshunoslik bilim va qadriyatlarining real pedagogik faoliyatda namoyon bo'lishini ta'minlaydi. Bu komponent orqali bo'lajak o'qituvchi madaniy mazmundagi bilimlarni dars jarayoniga kiritish, o'quvchilarning madaniy ehtiyojlarini hisobga olish, milliy meros va umuminsoniy qadriyatlardan ta'lim-tarbiyaviy maqsadlarda foydalanish, turli madaniy vaziyatlarda maqbul pedagogik qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydi. Demak, kompetensiyaning shakllanganlik darajasini faqat talabning nazariy bilimlari bilan emas, balki ushbu bilimlarning amaliy faoliyatda qanday qo'llanilayotganligi bilan ham baholash zarur.

Shuningdek, refleksiv komponent kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Bo'lajak o'qituvchining o'zining madaniy qarashlari, xulq-atvori, muloqot uslubi va pedagogik faoliyatini tahlil qila olishi uning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Refleksiya orqali talaba o'z faoliyatidagi ijobiy va salbiy jihatlarni anglaydi, madaniy stereotiplar va noto'g'ri qarashlarni aniqlaydi hamda kelgusidagi pedagogik faoliyatini takomillashtirish yo'llarini belgilaydi.

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishda integral yondashuv alohida metodik ahamiyatga ega. Chunki mazkur kompetensiyaning tarkibiy qismlari bir-biridan ajralgan holda emas, balki o'zaro bog'liqlikda rivojlanadi. Nazariy bilim qadriyatli munosabatni shakllantirsa, qadriyatli munosabat kommunikativ va faoliyatli ko'nikmalarning rivojlanishiga zamin yaratadi; amaliy faoliyat esa refleksiv tahlil orqali takomillasadi. Shu bois ta'lim jarayonida ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulot, mustaqil ta'lim, loyiha faoliyati va pedagogik amaliyotni yagona metodik tizim asosida tashkil etish maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishni bosqichma-bosqich va tizimli tashkil etish zarur. Dastlab talabalarda madaniyatshunoslikka oid bilim va qiziqishlarni shakllantirish, keyingi bosqichda ularni amaliy pedagogik vaziyatlarda qo'llash, so'ngra mustaqil faoliyat va refleksiya orqali kompetensiyani mustahkamlash samarali metodik modelni yuzaga keltiradi. Bunday yondashuv bo'lajak o'qituvchining nafaqat madaniy bilimlarini, balki uning kasbiy dunyoqarashi, muloqot madaniyati, pedagogik mas'uliyati, bag'rikengligi va ta'lim jarayonini madaniy jihatdan mazmunli tashkil etish qobiliyatini ham rivojlantirish imkonini beradi.

O'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish madaniy-tarixiy tahlil, loyihaviy, keys-stadi, ekskursiya-amaliyot, rolli o'yin va reflektiv-yozma metodlarning izchil, kompleks qo'llanilishini talab qiladi. Kelgusi tadqiqotlarda ushbu metodlarning samaradorligini pedagogik eksperiment orqali empirik tekshirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
2. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированного образования. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГПУ, 2000. – 352 с.
3. Kilpatrick W.H. The Project Method // Teachers College Record. – 1918. – Vol. 19, №4. – P. 319–335.
4. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003. – 172 b.
5. Yo'ldoshev J.G'. Ta'lim texnologiyalari va kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: O'qituvchi, 2011. – 216 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.